

Filosofia Viron kouluissa

- pitkittyneitä syntymäkipuja

Alku on aina hankalaa, syntymiseen kuuluu kipu. Vielä 20 vuotta sitten Virossa puuttui julkinen filosofinen kulttuuri. Kaikkien yliopisto-opiskelijoiden tuli suorittaa pakollinen dogmaattiseen marxismiin rajoittuva "filosoofiakursus", mutta kaiken muun filosofisen aktiviteetin oli pysyttävä ahtaiden raamien sisällä. Yhdessä sananvapauden tulon kanssa heräsi henkiin myös filosofia, joka levisi ympäri Viron artikkeleiden ja käännettyjen kirjojen, mutta myös erityisten instituutioiden välityksellä. Ei kuitenkaan tapahtunut kokonaisvaltaista kaikkia filosofiasta kiinnostuneita koskevaa muutosta. Murrosajolle on tyypillistä, että yhteistä asiaa ajetaan samanaikaisesti monella eri taholla. Koska filosofit ovat yleensä periaatteellisia ihmisiä, heidän on vaikea päästä sopimukseen siitä, mikä on yhteinen asia.

Tämän artikkelin tarkoituksena on selvittää suomalaiselle lukijalle sitä taustaa, joka on vaikuttanut filosofian opetuksen kehitykseen Viron kouluissa. Yritän analysoida niitä objektiivisia ja subjektiivisia syitä, joiden vuoksi filosofia on virolaisissa lukioissa edelleen orpolapsen asemassa.

Lähtötilanne

Virossa oli 1980-luvulla hyvin vähän filosofiaa. Lukioissa filosofiaa ei opetettu (ns. yhteiskuntaopin tunneilla tutustuttiin kuitenkin marxilais-leniniläisen filosofian perusteisiin), eikä filosofiaa voinut opiskella yhdessäkään yliopistossa Virossa. Viroksi oli käännetty vain yksittäisiä marxismin kaanonin ulkopuolelle jääviä filosofisia teoksia¹. Siten on ymmärrettävää, että Neuvostoliiton kaatumisen jälkeen filosofian rintamalla oli paljon tekemistä: yliopistojen oli löydettävä uudet tutkimusaiheet, jotta filosofia säilyisi Virossa tieteenalana. Suurin osa filosofian harrastajista alkoi kuitenkin kääntää ja esitellä kirjoituksissaan länsimaista filosofiaa. On ymmärrettävää, että tässä tilanteessa lukio-opetuksen tila jäi ammattifilosofien kiinnostuksen ulkopuolelle – etenkin kun niin yliopistojen välillä kuin niiden sisällä syntyi vahvoja kilpailuasetelmia. Lisäksi on huomioitava, että lukioissa tai opetusreformija toteuttavien

viranomaisten parissa ei löytynyt kunnollista filosofista pätevyyttä – vakavasti otettava filosofian harrastus ei neuvostoaikaisen tietosulun olosuhteissa ollut voinut kehittyä.

Kaikesta huolimatta jotkut edistyksellisimmät koulunjohtajat ymmärsivät jo 1990-luvun alussa, että filosofian tulisi kuulua yleiseen lukiosivistykseen. Tuolloin filosofiaa opetettiin joissain lukioissa ainakin valinnaisaineena. Vuonna 1991 ilmestyi Ene Graudebergin ja Kiira Kivinurkin yhteisjulkaisuna ensimmäinen vironkielinen lukion oppikirja *Maailm. Tõde. Vabadus* (Maailma. Totuus. Vapaus).² Kouluihin kutsuttiin filosofiaa opettamaan tavallisesti joku

Leo Luks (synt. 1976) on filosofian maisteri Tarton yliopistosta. Hän sai nihilismiä ja post-metafyysista ajattelua käsittelevästä opinnäytteestään Viron tiedeakatemian ensimmäisen palkinnon. Tällä hetkellä Luks työskentelee opettajana Tarton yliopiston kaupunkisosiologian laitoksella sekä luennoi filosofiassa. Hänet valittiin vuonna 2004 Viron filosofian opettajien yhdistyksen puheenjohtajaksi.

ulkopuolinen filosofiaa harrastava intellektuelli tai jopa jossain toisessa Neuvostoliiton yliopistossa filosofian alan koulutusta saanut henkilö.

Filosofisen kulttuurin kehitys jatkui. Vuonna 1995 Tarton yliopisto hyväksyi ensimmäisen kerran opiskelijoita filosofian pääaineopiskelijoiksi. Sitä ennen filosofiaa pystyi opiskelemaan pääaineena vain maksullisessa Viron humanistisessa instituutissa Tallinnassa.³ 1980-luvun lopusta lähtien kulttuurilehdet *Akadeemia* ja *Vikerkaar* julkaisivat jatkuvasti lyhyempien filosofisten tekstien käännöksiä. 1990-luvun puolivälissä alkoi Georg Sorosin tuella ilmestyvä kirjasarja *Avatud Eesti Raamat*.⁴ Tämän kehityksen valossa näytti, että filosofia pääsisi pikku hiljaa yhä uusiin kouluihin ja löytäisi aikanaan paikkansa lukioiden opetusohjelmissa.

Odottamaton ”kultakausi”

Vuonna 1996 tuli voimaan uusi kouluasteiden ja lukion valtakunnallinen opetusohjelma Riiklik Õppekava (RÖK). Vaikka filosofinen kulttuuri Virossa oli vasta ottamassa ensimmäisiä askeleitaan, yhtäkkiä filosofiasta tuli 35-tuntisena kurssina pakollinen oppiaine valtakunnallisessa opetusohjelmassa. Miten tämä oli mahdollista, sen tietävät vain opetusohjelman laatijat⁵. Jollakin tavalla he onnistuivat vakuuttamaan koko muun työryhmän filosofian tarpeellisuudesta, eivätkä perusoppiaineita edustavat piirit olleet ehtineet vielä oppia pienempien oppiaineiden ulos äänestämistä omien tuntimääriensä maksimoimiseksi. Pakollisen filosofian kurssin lisäksi opetusohjelma sisälsi valinnaisaineena myös ”Länsi-Euroopan filosofian historian” (70 t) sekä ”Etiikan” (35 t). Ei ole vaikea arvata, että filosofian muuttaminen pakolliseksi tilanteessa, jossa puuttuivat koulutetut filosofian opettajat, oppikirjat sekä opetusmenetelmät, synnytti suuren joukon ongelmia. Tarkastelkaamme seuraavaksi filosofian opetusohjelman sisältöä.

Filosofit eivät luultavasti koskaan lakkaa kiistelemästä siitä, mitä filosofiasta tulisi opettaa ja miten. Olen henkilökohtaisesti sitä mieltä, että filosofian opettaminen liittyy olemuksellisesti filosofointiin, ja erilaisia opetustyyliä tulisi sallia. Muutamissa muissa maissa – käsittääkseni myös Suomessa – pyritään antamaan filosofian opetukselle mahdollisimman vähän sisällöllisiä määräyksiä, mutta Viron RÖK määritteli tarkasti niin opettamisen tavan (ongelmaperusteinen oppiminen) kuin opetuksen sisällön. Kuten arvata voi, tämä seikka karkotti monet periaatteelliset filosofit pois lukiosta. Tällaista määräämistä ei voitu tuolloin kuitenkaan välttää. Ensinnäkin, RÖK:n rakenne edellytti, että opintojen sisältö kirjoitetaan opetusohjelmassa auki. Toiseksi, ohjelman kirjoittajat olettivat perustellusti, että epäpätevät opettajat saattaisivat käyttää vapautta väärin ja opettaa filosofian nimen alla aivan jotain muuta. Ongelmaperusteista opetusta painotettiin siksi, että sellaisen opettajan käsissä, joka itse ei ole filosofi, filosofia muuttuisi helposti pelkäksi aforismeilla koristelluksi filosofien biografiaksi. Tosin täytyy myös muistuttaa, että opetusohjelmaan sisältyi kaksi vaihtoehtoista opetussisältöä: ensimmäinen analyttisesti painottuva ja tietoteoriakes-

keinen, toinen mannermaiseen filosofiaan painottuva. Jälkimmäinen jäi kuitenkin loppuun saakka kehittämättä (ei löytynyt esimerkiksi ketään, joka olisi tehnyt sitä vastaavan oppikirjan). Siitä syystä julkisuuteen muodostui väärä kuva, jonka mukaan RÖK:n filosofian opetussisältö olisi yksipuolinen. Suurimpana puutteena kuitenkin oli, että 35-tuntisen filosofian lukiokurssin tavoitteet olivat selvästi ylimitoitettuja. RÖK:n mukaan:

”Lukion filosofian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija: oppii ymmärtämään maailmaa ja sitä koskevan tiedon perusteita sekä inhimillisen toiminnan perusarvoja; alkaa ymmärtää tärkeimpien filosofisten ongelmien olemusta ja tutustuu vaihtoehtoisiin tapoihin niiden ratkaisemiseksi; muokkaa henkilökohtaista kriittistä ajatteluaan; muodostaa yhtenäisen, perustellun ja joustavan ajattelutapansa, joka on hänelle avuksi itsensä määrittelyssä; kehittää taitoa analysoida kriittis-filosofisesti elämässään eteen tulevia ongelmia ja löytää niille itsenäisesti ratkaisuja; kehittyy kohti suvaitsevaa ajattelutapaa ja yhteistyövalmiutta.

Lukiosta valmistunut opiskelija:

Tuntee ja osaa muotoilla lauseina filosofisia ongelmia; osaa olla suvaitseva ja avoin, ja näkemyksiänsä puolustaessaan väittelee opponenttinsa ideoiden, ei hänen henkilönsä kanssa; osaa tutkia erilaisia kysymyksiä filosofisesti; osaa argumentoida filosofisesti näkemyksiään; osaa analysoida filosofisia tekstejä ja ymmärtää niiden yhteyttä aikakauden perusongelmiin.”⁶

Myös Tallinnan pedagogisessa yliopistossa asiasta tehty selvitys⁷ osoitti, että RÖK:n tavoitteita on opetuksen tuntimäärä huomioon ottaen mahdoton toteuttaa. Voimme helposti kuvitella, minkälaista hämmennystä nämä opetusvaatimukset aiheuttivat maaseutulukion historianopettajassa, jolle koulun johto antoi tehtäväksi alkaa opettaa filosofiaa.

Lisää ongelmia

Nyt päästään filosofian ”kultakauden” ongelmiin. Mikään paperi ei osaa opettaa, ei edes lain voiman omaava RÖK. Tarvitaan motivoitunut opettaja, opetusvälineitä ja opetuksen tukirakenteita. Opetusvaatimuksien myötä filosofia sai tilaisuuden tulla *de facto* virolaisen lukio-opetuksen orgaaniseksi osaksi. Jälkikäteen voidaan sanoa, että filosofia ei kyennyt käyttämään tilaisuutta hyväkseen. Ehkäpä vasta lapsuusvaiheessa oleva virolainen filosofia sai tämän tilaisuuden liian aikaisin...

Jokainen opetuslalla toimiva ymmärtää, minkälaista etua merkitsee filosofialle, että se kuuluu pakollisten oppiaineiden listalle. Ainakin virolaisissa opetuksen jatkuvan alirahoituksen olosuhteissa pakolliset oppiaineet ovat oppikirjojen kustantamisessa sekä koulutuksen ym. resurssien jakamisessa erityisasemassa. Pakollisen oppiaineen status olisi mahdollistanut filosofian aseman vakiinnuttamisen lukiossa. Siihen olisi tarvittu vain kolme perusasiaa: pätevä opettaja, riittävästi opetuskirjallisuutta ja jatkuvaa opetusmenetelmien kehittämistä.

Opettajasta

Oli ilmeistä, että vasta 1995 alkaen Tartossa aloittaneista filosofian pääaineopiskelijoista ei saada kouluihin lähiaikoina tarvittavaa täydennystä. Filosofian pääaineopiskelijoita hyväksytään vuosittain 10-15. Ensimmäiset valmistuivat vuonna 1999. Koulussa työskentelyä varten tulee suorittaa myös vuoden kestävä opettajakoulutusjakso. Tarton yliopiston filosofian osastolle opettajakoulutuspaikkoja on määrätty yksi per vuosi. Tähän mennessä sen on suorittanut neljä filosofian opiskelijaa, tämän tekstin kirjoittaja mukaan lukien. Vaikka kaikki opiskelijat haluaisivat ja heillä olisi mahdollisuus ryhtyä opettajiksi, Viron 600 lukion filosofianopettajan virkojen täyttämiseksi kuluisi yli 40 vuotta. Olisi tullut panostaa muiden oppiaineiden opettajien täydennyskoulutukseen. Siihen olisi tarvittu tehokasta yhteistyötä muiden yliopistojen kanssa, joissa jo silloin löytyi riittävästi tarvittavaa pätevyyttä täydennyskoulutusta varten. Vuosina 1999-2000 Tallinnan pedagoginen yliopisto toteutti pidemmän täydennyskoulutuksen, jonka osanotto jäi kuitenkin laimeaksi, koska sen maksajina olisivat olleet koulut. Kun opettajien muodolliset pätevyysvaatimukset olivat uudistumassa, koulut eivät olleet motivoituneet panostamaan filosofian opettajien koulutukseen.⁸ Tapahtui ensimmäinen takaisku: opettajien pätevyys ei parantunut, vaan sen sijaan monissa kouluissa aloitti epäpäteviä filosofianopettajia, jotka karkottivat nuoria filosofian parista ja tuottivat filosofiaan kohdistuvaa huonoa palautetta koulujen johtokunnille.

Oppikirjoista

Suomessa käydessäni ihailen aina kirjakaupoissa sitä kunnioitettavaa filosofian oppikirjojen määrää, josta opettaja voi valita mieleisensä. Voisi olettaa, että filosofian muuttaminen pakolliseksi lukion oppiaineeksi olisi nostattanut Virossakin oppikirjojen buumin, mutta mitään sellaista ei tapahtunut. Jo mainittu oppikirja *Maailm, Tõde, Vabadus* ei ole ongelmakeskeinen. Tämän lisäksi vain yksi tekijä, Indrek Meos, on kirjoittanut lukioille tarkoitettua oppimateriaalia. 1990-luvun puolivälissä hän julkaisi kolme filosofian historiaa käsittelevää kirjasta ja vuonna 1998 uusien opetusvaatimusten mukaan kirjoitetun teoksen *Filosoofia põhiprobleemid* (Filosofian perusongelmat). Näiden lisäksi opettajat käyttävät filosofian yleisteoksia ja oppikirjoja, joita ei ole kirjoitettu erityisesti lukiota varten – edelleen bestsellerinä on Esa Saarisen *Filosoofia ajalugu tipult tipule Sokratesest Marxini*. On vaikea sanoa, mistä syystä virolaisten filosofien kiinnostus oppikirjojen kirjoittamiseen on ollut niin laimeata. Yhtenä syynä on varmasti yliopisto-opettajien varsin suuri opetusvelvollisuus, mutta myös taloudellinen motivaatio oppikirjojen kirjoittamista kohtaan on Viron oppikirjamerkkien pienuudesta johtuen suhteellisen pieni. Jos olisi löytynyt riittävästi aktiivisuutta, olisi jotain opintovaatimuksiimme sopivaa aina voitu myös kääntää.

Indrek Meosin *Filosoofia põhiprobleemid* jäi vuosikausiksi ainoaksi lukion opetusvaatimuksia vastaavaksi filosofian oppikirjaksi. Kirja aiheutti ilmestyessään vuonna 1998 tähän asti ainoan pidemmän mediakeskustelun filosofian opettamisesta. Monet intellektuellit, jotka tavallisesti

»Tällainen tilanne ei voinut jatkua ikuisesti. Vuonna 2000 tutkin filosofian asemaa oppiaineena Viron koulujärjestelmässä. Ennustin, että ellei filosofian kehittämisestä lukioissa tule kaikkien asian kanssa tekemisissä olevien instituutioiden sydämenasia, filosofia tulee menettämään pakollisen oppiaineen statuksensa. Tämän ennustamiseksi ei tarvitse olla Delfoin oraakkeli. En iloitse ollenkaan ennustukseni toteutumisesta.»

eivät käytä arvokasta aikaansa virolaisen koulusivistyksen pohtimiseen, katsoivat tarpeelliseksi kritisoida Meosin teosta. Keskusteluun tuotiin mukaan laajempi teema: minkälaista filosofiaa tulisi opettaa? Nostettiin esiin erilaisia koulukunnallisia lähestymistapoja ja ehdotettiin filosofian perusongelmia, joille opetuksen tulisi perustua.⁹ Lopulta kävi, kuten Suomenlahden eteläpuolella usein käy. Kukaan kritiikkiä esittäneistä ei edes yrittänyt kirjoittaa itse parempaa oppikirjaa. Päinvastoin, myös opettajat valittivat oppikirjan vaikeutta. Oma käsitykseni on, että Meosin kirjalla on kylläkin joitakin heikkouksia, mutta myös kiireellä kirjoitettu filosofian oppikirja on parempi kuin oppikirjan puuttuminen kokonaan. Mielestäni filosofille tämän oppikirjan mukaan opettaminen ei ole ongelma. Kyse on aivan muusta: opettajalle, jolle filosofia on vierasta ja joka ei ole saanut erityistä täydennyskoulutusta, ongelmaperusteinen oppiminen opetustapana on ylivoimainen.

Metodisesta kehittämistoiminnasta

On luonnollista, että suurimman osan oppiaineen metodisesta kehittämisestä tekevät aktiiviset opettajat itse. Tämä pätee erityisesti filosofiaan, jossa opetusta ja filosofointia ei voida toisistaan erottaa – kasvatustieteen yleiset pedagogiset niksit eivät ole tässä sovellettavissa. Suurin ongelma on opettajien oma passiivisuus – ei ole saatu aikaiseksi edes filosofianopettajien omaa ammattijärjestöä. Miksi näin kävi, on vaikea sanoa. Osasyinä ovat varmasti tottumattomuus järjestötoimintaan ja filosofeille tyypillinen vähäinen yhteistyökyky, joka näkyy erityisesti yliopistojen tasolla. Tärkeimpänä syynä on mielestäni kuitenkin se, että liian vähäinen oppituntien määrä ei edistänyt filosofianopettajan identiteetin muodostumista. Virossa ei ole mahdollista työskennellä pelkästään filosofian opettajana¹⁰, eli kaikki opettajat ovat ensisijaisesti jotakin muuta: muun oppiaineen opettajia, yliopisto-opettajia, opiskelijoita jne. Tämä varsinainen toiminta nielee tavallisesti ihmisen koko energian ja filosofia jää taka-alalle.

Edellä sanottu ei tarkoita, ettei filosofian opettajien välillä olisi minkäänlaista kontaktia. 1990-luvun lopusta asti on järjestetty opettajien kokoontumisia ja pohdittu yhteisiä ongelmia. Tapahtumat ovat jääneet kertaluonteisiksi, koska

ei ole löytynyt karismaattisia johtajia, jotka omistaisivat filosofian opetuksen kehittämiseksi koko vapaa-aikansa.

Väistämätön takaisku

1990-luvun loppuun kehittyi tilanne, jota voidaan kutsua kaaokseksi. Filosofia oli pakollinen oppiaine, mutta monissa kouluissa sitä ei faktisesti opetettu; joissakin kouluissa opetettiin mutta ei noudatettu opintovaatimuksia; hyvin monissa kouluissa joku velvollisuudentuntoinen opettaja yritti toteuttaa opintovaatimusten tavoitteita mutta filosofialle etäisenä ihmisenä epäonnistui siinä. Koska filosofian opetuksen imago rakennus (vaikkapa opettajien ammattijulkaisuissa) puuttui, koulujen johto ei ymmärtänyt, miksi koulujen tulisi investoida – hankkia oppikirjoja, kouluttaa opettajia jne. – näin pienen tuntimäärän omaavaan oppiaineeseen. Luonnollisesti löytyi myös edistyksellisiä kouluja, joissa opettajia koulutettiin tai hankittiin filosofiaa opettamaan joku asiantuntija koulun ulkopuolelta. Kaikkein edistyksellisimmissä kouluissa hyödynnettiin myös mahdollisuutta opettaa pakollisen kurssin lisäksi filosofian historiaa. Yliopistoissa toimivat filosofit pysyivät norsunluutorneissaan ojentamatta kättään lukio-opetuksen edistämiseksi. Heiltä ei ollut kukaan kysynyt, millaisesta koulukunnasta käsin filosofiaa tulisi opettaa.

Tällainen tilanne ei voinut jatkua ikuisesti. Vuonna 2000 tutkin filosofian asemaa oppiaineena Viron koulujärjestelmässä. Ennustin, että ellei filosofian kehittämisestä lukioissa tule kaikkien asian kanssa tekemisissä olevien instituutioiden sydämenasia, filosofia tulee menettämään pakollisen oppiaineen statuksensa. Tämän ennustamiseksi ei tarvitse olla Delfoin oraakkeli. En iloitsen ollenkaan ennustukseni toteutumisesta.

Vuonna 2002 hyväksyttiin uusi RÖK. Silloin oli Viron opetuksen kentällä jo tapahtunut muutoksia. Oppiaine-neuvostot olivat oppineet miten maksimoidaan oman oppiaineen tuntimäärä RÖK:ssa. Toiseksi, Virossa siirryttiin 1997 alkaen valtakunnalliseen koejärjestelmään. Paperilla koulun päämääränä on taata kokonaisvaltainen ihmisen kehitys, mutta käytännön tasolla koulut kilpailevat valtakunnallisten kokeiden keskiarvoista. Huomatkaamme, että Viron väestö vähenee jatkuvasti ja koulujen sulkeminen on jokavuotista arkea.

Mitä argumentteja filosofian aine-neuvostolla oli käytettävissä puolustaessaan asemaansa? Ei mitään! Niinpä filosofia poistettiin pakollisten oppiaineiden luettelosta. Muodollisesti vähennettiin RÖK:n pakollisten kurssien määrää, jotta kouluilla olisi enemmän vapautta muokata valinnaisaineiden avulla yksilöllistä profiliaan (lue: treenata perusoppiaineita tukevien valinnaiskursseiden avulla valtakunnallisia kokeita varten).

Takaiskuja seurasi nopeasti. Ahkerimmat koulut poistivat filosofian välittömästi opetusohjelmistaan. Luku-vuonna 2002/2003 tilastojen mukaan opetettiin filosofiaa vain 37:ssä lukiossa. Lasku on huomattava, kun muistamme, että vielä kaksi vuotta aiemmin filosofiaa opetettiin de jure kaikissa lukioissa. Paradoksaalista on, että samaan aikaan on kiinnostus filosofiaa kohtaan virolaisessa yhteiskunnassa kokonaisuutena hyvinkin suuri. Uusia johdattavia teoksia

»Entiset ongelmat eivät ole hävinneet – on vaikeata löytää vapaita inhimillisiä resursseja kehittämistoimintaa varten, mutta on myös toivoa siitä, että filosofia pääsee yli syntymäkivuistaan ja alkaa seisoa omilla jaloillaan. Yhteistyö Tarton yliopiston kanssa on parantunut – myös yliopistossa on alettu ymmärtää, että filosofian mahdollisimman laaja tunnettuus on kaikkien filosofian alueella toimivien instituutioiden yhteinen etu.»

käännetään ja on julkaistu jopa uusia filosofian oppikirjoja, kuten Esa Saarisen *Symposium*. Jos koulujen kiinnostus tämänkaltaisia oppikirjoja kohtaan kohta ei kasva nykyistään, on ilmeistä, että kustantajatkin lopettavat uusien oppikirjojen julkaisemisen.

Uusi toivo

Edellä esitetystä saattaa jäädä kuva, että filosofia on Virossa oppiaineena käytännössä menetetty. Tilanne ei ole aivan toivoton, pahalla on myös hyvät puolensa.

Ensimmäinen uuden tilanteen etu on, että vuoden 2001 RÖK ei sisällä sallittujen valinnaisaineiden listaa eikä yksityiskohtaisia opetusohjelmia. Valinnaisaineiden sisältö on koulujen päätettävissä, ja jokainen filosofianopettaja saa opettaa niin kuin itse parhaaksi katsoo. Opettajan ei tarvitse kokea itseään ahdistelluksi ja hän voi keskittyä ongelmaperusteisen oppimisen sijasta esim. filosofian historiaan. Pakollisena oppiaineena tällainen tilanne olisi mieletön, mutta valinnaisaineena siinä ei ole mitään pahaa – koulussa, jossa ei löydy filosofista pätevyyttä, filosofiaa yksinkertaisesti ei opeteta.

Toisena plussana voidaan mainita filosofian opettajien aktivoituminen – he ovat nyt huolissaan oppiaineensa tulleisuudesta. Satunnaisia filosofian opettajien tapaamisia järjestetään entistä useammin. Kun alussa kuului naiivia murinaa filosofian pakollisen statuksen poistamisen vuoksi ja asian toivottiin korjautuvan ministerille lähetettävien kirjeiden avulla, niin nyt on alettu ymmärtää, että hukkujan pelastaminen on ennen kaikkea hukkujan oma asia. Helmikuussa 2004 perustettiin filosofianopettajien ammattijärjestö. Entiset ongelmat eivät ole hävinneet – on vaikeata löytää vapaita inhimillisiä resursseja kehittämistoimintaa varten, mutta on myös toivoa siitä, että filosofia pääsee yli syntymäkivuistaan ja alkaa seisoa omilla jaloillaan. Yhteistyö Tarton yliopiston kanssa on parantunut – myös yliopistossa on alettu ymmärtää, että filosofian mahdollisimman laaja tunnettuus on kaikkien filosofian alueella toimivien instituutioiden yhteinen etu.

Toistaiseksi asiat etenevät vielä kertaluonteisina tapahtumina. Vuonna 2003 juhlimme yhteistyössä Suomen filosofianopettajien järjestö FETO:n kanssa Tallinnassa

UNESCO:n filosofian päivää – järjestettiin opiskelijoiden esseekilpailu ja konferenssi. Viron ensimmäinen filosofiakilpailu järjestettiin 24. huhtikuuta – tosin osallistujia oli vain 8. Lukioissa oli samaan aikaan menossa valtakunnallinen koekausi...

Nyt valmistellaan taas uutta RÕK:aa, joka on määrä valmistua vuoteen 2006 mennessä. On pientä toivoa, että filosofia pystyy palauttamaan siinä asemansa pakollisena oppiaineena. Myös monet muut intressiryhmät ovat aloittaneet aktiivisen lobbauksen omien oppiaineidensa saamiseksi valtakunnallisiin opintovaatimuksiin. Näyttävimmän kampanjoivat uskonnolliset piirit uskonnonopetuksen puolesta, aktiivisia ovat myös talous- ja mediaoppi. Filosofit eivät tunnetusti ole kovin taitavia diplomaatteja oman asiansa ajamisessa.

Filosofian jatkuminen valinnaisaineena ei sinänsä olisi mikään katastrofi. Taitavalla tiedotuksella ja riittäväällä projektirahoituksella voidaan myös valinnaisaine muuttaa kouluille houkuttelevaksi. Tällä hetkellä seisoo virolainen koulufilosofia tienristeyksessä: tulevaisuus näyttää, tuleeko filosofiasta elinvoimainen oppiaine vai vaipuuko filosofia kouluissa marginaaliin. Minkälainen on jommankumman kehityskulun merkitys koko virolaisen filosofian kohtalolle, on sitten oma kysymyksensä.¹²

Suomentanut Rain Ots

Viitteet

1. Prof. Rein Ruutsoon mukaan tällainen tilanne ei ollut suinkaan väistämätön, vaan se kertoo silloin vallassa olleiden filosofiavirkailijoiden valtioudokollisuudesta. Esimerkiksi Liettua käännöstoiminta oli paljon aktiivisempaa. Ks. Rein Rutsoo, Eesti filosoofia bürookraatia ja kultuuri vahel. *Looming* no. 12/1991, s. 1668-1684.
2. Vaikka Viron ensimmäisen Tasavallan aikana julkaistiin joitain lukioidelle tarkoitettuja oppikirjoja, ne ovat jo sen verran vanhentuneita, että niistä ei kannata ottaa uusintapainoksia.
3. Filosofiaa opetetaan pääaineena Virossa nykyäänkin vain mainituissa kahdessa yliopistossa, vaikka maassa on yli 40 korkeakoulua.
4. Tähän päivään mennessä on sarjassa julkaistu yli 60 pääosin filosofista teosta. Valitettavasti Sorosin rahoitus on päättynyt ja sarjan jatkuminen on epävarmaa.
5. Opetusohjelman laativat Arne Rannikmäe ja Ene Grauberg.
6. Eesti põhi- ja keskhariiduse riiklik õppekava. *Riigi Teataja*. I. no. 65-69. s. 2094, 2097.
7. Tutkimusraportti Eesti põhi- ja keskhariiduse riikliku õppekava rakendamise tulemuslikkuse ja arendusega seonduvate probleemide uurimise kavandamine TPÜ, 1999.
8. Toki opettaja voi aina kouluttaa itseään omalla kustannuksellakin, mutta Viron opettajien palkkataso huomioon ottaen tämän voidaan katsoa kuuluvan mustan huumorin alueelle.
9. Kiistaan filosofian opettamisesta osallistui ainakin seuraavat artikkelit ja lehdet:
Kreitzberg, P. Kõik töed on suhtelised. *Õpetajate leht*. 14.01. 2000
Liiv, P. Millist filosoofiat õpetada? *Õpetajate leht*. 08.10. 1999
Meos, I. Kriitilisi kommentaare filosoofiaõpiku kriitikale. *Eesti Ekspress*. 24.07.1998
Ruutsoo, R. 1998. Filosoofia lonkav tagasitulek Eestisse. *Eesti Ekspress*. 10.07. 1998
Tamm, M. Kui Platon kirjutas vene keeles... *Eesti Ekspress*. 10.07.
Veingold, A. *Filosoofia ja haridus Haridus*. no. 4/1999, s. 11-14.
Veingold, A. Riiklik õppekava ja enesetapufilosoofia. *Sõnumileht* 31.03.1999
Veingold, A. Avalik kiri Peeter Kreitzbergile *Õpetajate leht*. no. 12. 24.03.2000
Veingold, A. Haridus ja "liberaalne" filosoofia *Õpetajate leht*. 14.01.2000
Veingold, A. Riiklik õppekava ja filosoofia. *Õpetajate leht*. 25.02.

Peeter Allik, *Doctors*. 220 x 120 cm, öljymaalauk, 1997

2000

10. Lukion pakollinen 35-tuntinen filosofian kurssi työllistää opettajan yhdeksi tunniksi viikossa.
11. www.taipla.ee/haridus/
12. Kirjoittaja toivoo kommentteja ja filosofian opettamisen kehittämiseen liittyviä ehdotuksia osoitteeseen leoluks@hotmail.com.